

วัฒนธรรมบริโภคนิยม ทุนนิยมและสัญญา

ทัศนียา บริพิศ | Thussaneeya Boripis

บทคัดย่อ

มนุษย์มีวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์ได้ไหลบ่าเข้ามาในปัจจุบัน ก่อให้เกิดวัฒนธรรมแบบตะวันตกแบบใหม่ หรือ บริโภคนิยม อันจะมีสาเหตุจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจากฝั่งตะวันตก การที่เราวัฒนธรรมบริโภคนิยมนั้น ได้แสดงถึงความเป็นลักษณะการบริโภคนิยม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสัญญะทางอำนาจอันจะเห็นได้จากวัฒนธรรมการบริโภคนิยม ซึ่งไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อความปรารถนาได้หมด ด้วยเหตุและผลนั่นเอง จึงเป็นวัฏจักรของวัฒนธรรมบริโภคนิยม ทุนนิยม และสัญญาของมนุษย์ต่อไป

Abstract

Humans have a long cultural, when Globalization on the current influx. Pose a new culture or Western consumerism that would be caused by the capitalist economies of the West. We have a consumer culture that reflect the consumption characteristics signifiers. Which represents the signifiers of power is evident from the culture of consumerism. Which is not able to respond to the desire for them all. And hence that It is a cycle of capitalism and consumer culture signifiers of human beings.

มนุษย์มีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด การเรียนรู้ที่ได้จากรุ่นสู่รุ่นก่อเกิดเป็นวัฒนธรรม หากแต่วัฒนธรรมนั้นเป็นไปในลักษณะแบบอ่อนหรือแบบแข็ง ลักษณะของวัฒนธรรมแบบอ่อน คือ วัฒนธรรมที่ได้ริเริ่มนำมาใช้ ซึ่งมีลักษณะที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่ายตามสถานการณ์ และไม่ยั่งยืน ส่วนลักษณะของวัฒนธรรมแบบแข็ง คือ วัฒนธรรมที่มีการใช้อย่างยาวนาน ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่ายๆ หากจะพิจารณาลักษณะของวัฒนธรรมในประเทศไทย เช่น เรื่องวิถีชีวิต คติ และความเชื่อต่างๆ จะมีลักษณะที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างยาก หรือในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป โดยสิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของคนไทยในปัจจุบันนั้น คือ เทคโนโลยี เมื่อประเทศต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคของข้อมูลข่าวสาร หรือ ยุคของโลกาภิวัตน์ ทั้งสังคม วัฒนธรรม ซึ่งประเทศได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย ซึ่งมีผลทำให้คน ชุมชน สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นเป็นพลวัต

ในยุคของข้อมูลข่าวสาร หรือยุคโลกาภิวัตน์ท่ามกลางกระแสของยุคโลกาภิวัตน์นั้น มีผลทำให้คนไทยได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต มุมมองตามแบบอย่างตะวันตกมากขึ้น เช่น วิถีชีวิต (Life style) แบบปรีเร้ง การบริโภคอาหารแบบจานด่วน การแต่งกายตามสมัยนิยม คำพูดใช้คำในภาษาอังกฤษมากขึ้น เช่น ฟรีดเวย์ เป็นต้น การที่เราได้เรียนรู้วัฒนธรรมตะวันตกตามแบบสมัยนิยม จะทำให้เราได้สัมผัสกับวัฒนธรรมการบริโภคนิยม

รูปที่ 1 อาหารแบบตะวันตก

รูปที่ 2 การแต่งกายแบบตะวันตก

หากจะกล่าวถึงวัฒนธรรมการบริโภคนิยมนั้นจะเกิดขึ้นภายใต้อุดมการณ์เศรษฐกิจทุนนิยม (capitalism) นั่นคือ การผลิตสินค้าเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนสินค้า และจุดมุ่งหมายคือ การมุ่งหวังหรือมุ่งเน้นผลกำไร กล่าวคือ ระบบทุนนิยมต้องอาศัยกลไกการผลิตที่มากกว่าปกติโดยใช้แบบอุตสาหกรรมเข้ามาช่วยในกลไกการผลิต จึงทำให้การผลิตได้ครั้งละมากๆ และการผลิตนั้นได้อย่างรวดเร็ว (Mass Product) ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นจากการผลิตที่มีมากขึ้นคือ

เกิดปัญหาอุปทาน (Over Supply) ดังนั้นแนวทางแก้ไขของกลไกตลาดปกติจะใช้ไม่ได้ผล จึงต้องสร้างกลยุทธ์การขายในระบบตลาด โดยผ่านการทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ เช่น การส่งเสริมการขายที่หลากหลาย โดยกระทำการผ่านบริษัทข้ามชาติ ซึ่งเราเรียกมันว่า เป็น “ลัทธิบริโภคนิยม” ซึ่งจะเน้นการบริโภคสินค้าจากบริษัทข้ามชาติ ซึ่งในกรณีของต่างประเทศจะเห็นได้จากการทำการตลาดหรือการเร่งผลิตสินค้า เพื่อขยายฐานของสินค้า เช่น ในกรณีของบริษัทอาดิดาส และไนกี้ ดังจะเห็นรูปที่ปรากฏ ดังนี้

รูปที่ 3 ผู้ผลิตเสื้อผ้ากีฬา Adidas และ Nike เปิดโรงงานใหม่ในประเทศนิการากัว
ที่มา : ข้อมูลจาก กรมส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ เม็กซิโกซิตี, 2555

ลักษณะการบริโภคสินค้าของคนไทยในบางครั้งนั้นเป็นการยากที่จะแยกแยะคำระหว่างคำว่า คุณค่าการใช้สอย (Use Value) คือ สิ่งที่มีคุณค่าในลักษณะที่จำเป็น กับลักษณะการบริโภคในเชิงสัญญา (sign) คือ สิ่งที่บริโภคที่แสดงให้เห็นถึงสถานะทางสังคม ในการบริโภคสัญญานั้น ตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบคนป่าในเผ่าหนึ่งที่เขาต้องการนาฬิกา เขาไม่ได้ต้องการใช้สอยนาฬิกา แต่เขาอยากได้มาเพื่อเป็นสมบัติ ซึ่งถือแสดงเป็นสัญญาของอำนาจ ในสังคมสมัยใหม่เป็นสังคมแห่งการบริโภคสัญญา โดยตรรกะของจิตสำนึกของมนุษย์บังคับให้เราต้องขยายขอบเขตความหมายของสัญญาออกไปไม่มีที่สิ้นสุด เพราะการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ให้เป็นที่พึงพอใจนั้นเป็นไปได้ยาก เราจึงถูกบังคับให้บริโภคสัญญามากขึ้นเป็นลำดับ หากเมื่อใดที่การบริโภคนั้นเป็นแรงปรารถนา (Desire) ที่ไม่ได้รับการตอบสนองต่อความปรารถนา หากเมื่อใดที่ได้รับการตอบสนองจะไม่ได้เป็นแรงปรารถนา ด้วยเหตุและผลนี้ จึงเป็นวัฏจักรของวัฒนธรรมบริโภคนิยม ทุนนิยม และสัญญาของมนุษย์ต่อไปเรื่อยๆ

บรรณานุกรม

- Baudrillard, Jean, 1981. **Simulacres et Simulation**. Paris : Galilee.
- Baudrillard, Jean, 1998. **The End of the Millennium or the Countdown**”, Theory, Culture and Society February. 1998, 15 (1) London : Sage.
- ทัศนีย์า บริพิศ. 2554. **มายา กลืนกลาย กลวง**. การประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 11 Proceeding of the 11th National Conference on Political Science and Public Administration 2010.
- วีชระ สีนรุประมา. 2552. **ความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรมในมนุษยศาสตร์**. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2552. **ทฤษฎีสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2551. **ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวทางใช้ประโยชน์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.